

«LEGEA DREPTURILOR» (1689)

Revoluției burgheze din Anglia de la mijlocul secolului al XVII-lea, timpurii și nedesăvârșite, conservatoare, dar totuși de însemnătate mondială, i-a urmat *inevitabila* Restaurație, cu toate încercările exponenților unei orânduiri perimate de a restabili un regim politic anacronic, incompatibil cu transformările produse în infrastructură. Lupta burgheziei și noii nobilimi împotriva monarhiei absolute, a catolicismului și anglicanismului, care în epoca prer evoluționară se concretizase, printre altele, în «*Petiția drepturilor*» (1628), continuă în anii Restaurației, finalizându-se în «*Test-Act*» (1673), «*Habeas Corpus Act*» (1679) și, mai cu seamă, în «*revoluția glorioasă*» (1688), expresie a unui compromis de clasă, devenit și el necesar, inevitabil, în condițiile progresului de nestăvilit al modului capitalist de producție.

Lovitura de stat din 1688, denumită de burghezie «*revoluția glorioasă*», a fost determinată și grăbită de: creșterea bruscă a temerilor noilor mari proprietari funciari față de pericolul reintroducerii catolicismului; frica burgheziei industriale și comerciale față de același catolicism — stîlp al monarhiei feudale absolute; ura burgheziei față de politica Stuartilor restaurați de sacrificare a intereselor industriei și comerțului englez în folosul Franței — principala sa concurentă.¹ Erijîndu-se în apărătoare a «*drepturilor omului*»², a intereselor «poporului», de fapt, promovîndu-și propriile sale interese de clasă, burghezia și noua nobilime au condiționat încoronarea Mariei Stuart — căsătorită cu stathuderul protestant al Republicii Provinciilor Unite, Wilhelm de Orania — și a acestuia din urmă ca monarhi ai Angliei, în locul lui Iacob II, cerînd recunoașterea printr-o «*Declarație a drepturilor*» a rolului lor politic determinant și al instrumentului politicii lor de clasă — parlamentul. Această «*Declarație a drepturilor*» din februarie 1689 s-a transformat, prin votarea ei de către parlament, în decembrie 1689, în «*Legea drepturilor*» (Bill of Rights).

¹ Cf. K. Marx, F. Engels, *Opere*, vol. 7, București, Editura politică, 1960, p. 226.

² K. Marx remarcă că „nici unul din așa zisele drepturi ale omului nu depășește limitele omului egoist, ale omului ca membru al societății civile, adică ca individ închis în sine însuși, mînat de interesele lui personale... și separat de întreaga comunitate”. (K. Marx, F. Engels, *op. cit.*, vol. 1, București, Editura politică, 1960, p. 401).

TEXTUL

„Avînd în vedere că abdicarea predecesorului Iacob II a lăsat tronul vacant, Altețea sa prințul de Orania (care prin voia Atotputernicului Dumnezeu a devenit unealta glorioasă a eliberării acestui regat de papism și de puterea arbitrară), la sfatul lorzilor spirituali și temporali și al mai multor persoane notabile ale Comunelor, a adresat scrisori lorzilor spirituali și temporali protestanți și alte scrisori diferitelor comitate, orașe, universități, burguri și celor cinci porturi, pentru a alege persoane vrednice să le reprezinte în parlamentul care trebuie să fie întrunit și să țină ședința la Westminster, în a 22-a zi a lunii ianuarie 1689, cu scopul de a lua măsuri ca de acum înainte religia, legile și libertățile să nu mai poată fi în pericol de a fi răsturnate; ca urmare a ziselor scrisori alegerile au fost făcute.

În aceste împrejurări, numiții lorzi spirituali și temporali și Comunele, întruniți astăzi ca o consecință a scrisorilor lor și a alegerilor constituind împreună reprezentarea deplină și liberă a națiunii și avînd în vedere în mod serios cele mai bune mijloace de a împlini scopul sus-numit, declară mai întîi (cum au făcut întotdeauna strămoșii lor într-un asemenea caz), pentru a asigura vechile lor drepturi și libertăți :

1. Că pretinsa putere a autorității regale de a suspenda legile sau executarea lor fără consimțămîntul parlamentului este ilegală ;

2. Că pretinsa putere a autorității regale de a acorda dispense de la legi sau de la executarea lor, după cum s-a făcut prin uzurpare în trecut, este ilegală ;

4. Că o percepere de bani pentru Coroană, sau în folosul ei, sub pretext de privilegiu, fără consimțămîntul parlamentului, pentru o perioadă mai lungă de timp și într-un mod care nu este sau nu va fi încuviințat de parlament, este ilegală ;

5. Că este un drept al supușilor de a prezenta petiții regelui și că orice întemnițare și urmăriri din cauza acestor petiționări sînt ilegale ;

6. Că strîngerea și întreținerea unei armate în regat, în timp de pace, fără consimțămîntul parlamentului, este contrară legii ;

7. Că supușii protestanți pot să țină arme, pentru apărare, conform condiției lor și permise de lege ;

8. Că alegerile membrilor parlamentului trebuie să fie libere ;

9. Că libertatea cuvîntului, precum și dezbaterile și procedurile în sînul parlamentului nu pot fi limitate sau puse în discuție în fața nici unei curți sau a altei instanțe în afara parlamentului însuși :

13. Că, în sfîrșit, pentru a lecuia toate plîngerile și pentru îmbunătățirea, întărirea și păzirea legilor, parlamentul va trebui să fie adesea întrunit ;

Și ei cer și pretind cu stăruință toate lucrurile de mai sus ca fiind drepturile și libertățile lor incontestabile ; și de asemenea că nici un fel de

declarații, judecăți, acte sau proceduri, care au prejudiciat poporului într-unul din punctele de mai sus, nu pot, în nici un fel, servi în viitor ca precedent sau de exemplu.

Fiind în chip special încurajați de declarația alteței sale prințul de Orania de a face această cerere a drepturilor lor considerate drept singurul mijloc de a obține completă recunoaștere și garanție [...]

Sus-zișii lorzi spirituali și temporali și Comunele întrunite la Westminster, statornicesc ca Wilhelm și Maria, prinț și prințesă de Orania, sînt și rămîn declarați rege și regină ai Angliei, Franței³ și Irlandei și ai teritoriilor care depind de ele [...]“⁴

*

Slăbiciunile, disensiunile interne și înfrîngerile toryilor au permis whigilor să impună măsurile cuprinse în acest document, care erau îndreptate împotriva monarhiei absolute, ca și contra aripei drepte a partidului tory, a grupului romano-catolic — „osatura partidului iacobit“.⁵ Partidul tory renunțase la tactica non-rezistenței și la teoria dreptului ereditar divin, ceea ce a făcut posibil compromisul cu rivalul său — partidul whig — și «Reglementarea constituțională a revoluției». Cei care realizaseră compromisul, îi aduseseră pe Wilhelm și Maria la tron și impuseseră «Legea drepturilor» „...nu erau niște eroi. Puțini dintre ei erau măcar oameni cinștiți. Dar erau oameni foarte isteți...“⁶ Și, mai cu seamă, erau conștienți de interesele lor de clasă. Cumpănind, prin «Legea drepturilor», balanța între parlament și monarhie în favoarea celui dintîi, whigii și toryii realizau, în fond, subordonarea monarhiei. Analizînd evenimentele, F. Engels remarcă că „...supunerea puterii regale față de parlament însemna supunerea ei față de dominația unei anumite clase...“⁷ căci acest parlament pe cît era de independent în raport cu poporul englez, pe atît era de credincios intereselor burgheziei și marilor proprietari funciari îmburgheziți. «Legea drepturilor» lăsa în schimb neatîns principalele instituții ale statului și bisericii.

În istoria sistemului monarhic-constituțional britanic, «Legea drepturilor» ocupă un loc distinct, ea marcînd debutul acestuia și constituind, totodată, temelia instituțiilor burgheze. După adoptarea «Legii drepturilor», guvernarea fără parlament, sau nesocotirea voinței Camerei comunelor au devenit de neconceput în Marea Britanie, chiar dacă, în viitor, parlamentarii vor fi corupți sau intimidăți. Dar, „a cumpăra parlamentul era una, a-l sfida, cu totul alta“.⁸ Pe de altă parte, limitarea și precizarea prerogativelor monarhului

³ Pînă în 1801 regii Angliei au păstrat titlul de rege al Franței, pe care-l purtaseră un timp în vremea războiului de 100 de ani.

⁴ Cf. A. Troux, G. Lizerand, G. Moreau, *Les tems modernes*, Liège, Paris, H. Dessain, 1967, pp. 200—202.

⁵ G. M. Trevelyan, *Istoria ilustrată a Angliei*, București, Editura științifică, 1975, p. 541.

⁶ *Ibidem*, p. 540.

⁷ K. Marx, F. Engels, *op. cit.*, vol. 7, p. 225.

⁸ G. M. Trevelyan, *op. cit.*, p. 543.

nu au fost însoțite de o scădere a prestigiului regalității. Dimpotrivă, păstrând această instituție, ca de altfel și nobilimea cu titlurile și, mai ales, rolul său politic, burghezia a avut interesul și slăbiciunea de a o venera și de a o impune respectului poporului britanic. F. Engels constata că constituția engleză era „...o piramidă răsturnată, al cărei vîrf este în același timp și bază. Și cu cît devenea mai neînsemnat în realitate elementul monarhic, cu atît căpăta mai multă importanță în ochii englezului”.⁹

Așadar, burghezia și nobilimea îmburghezită, care la mijlocul secolului al XVII-lea răsturnase un tron, decapitase un rege și îndepărtase de la putere vechea aristocrație feudală, făcea în 1688/89, prin «revoluția glorioasă» și «Legea drepturilor» un nou și mare pas înainte pe calea consolidării dominației lor de clasă. Formarea *sistemului parlamentar britanic*, al cărui debut îl constatăm în 1689, va necesita mai multe decenii, iar consolidarea lui și a însași monarhiei constituționale va începe în secolul următor odată cu „...o grandioasă dezvoltare și transformare a societății burgheze”.¹⁰

MIRCEA N. POPA

⁹ K. Marx, F. Engels, *op. cit.*, vol. 1, p. 623.

¹⁰ *Ibidem*, vol. 7, p. 227.